

Landskap: Småland Upptecknat av: F. Andersson
 Härad: Bojrelands hd. Adress: Tristad.
 Socken: Vinsarna Berättat av: H. Samuelsson
 Uppteckningsår: 1936 Född år 1852 i Fegerhult

Uppteckningen rör Åkerbruk.

Sådens trökning o. inbärgning.

Trökning och sådensvinn.

(H. Samuelsson flyttade från Fegerhult vid 10 års ålder)

Öv.

Peters torkning o. inbärgning

Enligt gammal tradi-
tion skulle säden stå uti i
14 dagar, "om det var aldri-
sant torkväder." Den fick vi att
saga eftermorgna på fältet.

För att belysa traditio-
nens mikt i dylika fall citerar
jag en liten epirod, som hän-
de min sagesman: "Jag var ute
och gick, och kom förbi ett stäl-
le, där en grube höll på att
ta av bakken grönn. Nu ä' j
ssanne, så ja, som tar a'
bakken grönn. 'Tiv ä', svarade
hanne kort och gott. (Tiden är)

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Småland
Ostergötlands län
Västman
1936
1938-05-27 Andersson
1858 i Fogelsnäs
1858 i Fogelsnäs

Men fick den va aldrig så grön."

För att få ulla på en
säden var torr, brukade man
tröva i banden och kamma
efter, om det var torrt där.

Stigorn särskild höst-
storm, som skulle genom-
föra torkningen kände min
sagor man ej till.

Alla slags säd torkades
på fället helt.

Om det var gott torkvä-
der, var det mest andamåls-
enligt att sätta säden i v. k.
solkävarer. En solkäve bestod
av 24 "necker", ställda två och
två mot varandra i en rad på

12 par. Vid en sådan smord-
ning förskade säden mycket
fort, om det var riktigt vä-
der. — När det dåligt för-
väder, sattes upp en rök,
som bestod av 16 necker, an-
vändes som skiss <sup>se saml.
från Hovfjärer
m.m.</sup>
På hörsjals aldrig i denna
bygd. Roken användes till min-
sta gillräder. — Det fanns
sitt två endast denna två
metoder att röka säden:
soltroven och röken. Dessa
rökningometoder användes
än idag, men har icke ersatts
av några andra.
Min sagesman kände

5057

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

inte till något bruk etc / i
fråga om något visst sädeslag
medelbart efter skörden för
hem säden för att hugga av
bärrarna vändas och toras
och tvösas den särskilt tj.
heller har det förekommit
att repa av sädes kornen med
hem eller repa. Några speciella
anordningar för sädens fär-
digtorakande somn etc. högsje-
gols el. Dyl. fanns inte. Inte
heller vickorior som kända här
likaledes icke eldvior.

Iden stäckes aldrig innan
den fördes till ladan.

-5-
5057

5
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Transporten till ladorna skedd
oftast för i världen med ett
s. k. kryp. Det var en två-
hjuling bärra med sad- eller
höstäck. Hjulen var s. k. bult-
hjul d. v. s. grova och oskredda
trähjul. Denna snordning
gjorde, att "krypet" gick mjukt
och smidigt i all slags mark.
Man använde naturligtvis också
vagn. Dessa fordon lastades
för hand utan hjälp av några
gafflar el. dyl. Skäpplarna är inte
så gammal i dessa bygder, c. a.
50 år. Man hade vägar för kör-
se på lasset. Ett bra lass hade
8-10 rökar. Man körde alltid

enbete

Vil påståtningen tog an
inte vara på någon spelrad.
Man försökte se vara på
försiktig som möjligt. Men
man "hörde" in sådana på
logen, däremot, beklades en
smatta eller några gamla
sicker ut för att ta upp
spillsäden.

Innan någon lades i sträck
i leden brukade man "bruka"
den i talberna. (Man lade ej
någon särskild svordomar på
vilka man slog sådana.) Man
"brukade" till särsåg d. v. s.
till uträda.

Att förs in sälen i ladan
balledas ett "laa" (lää)

Hela uppställningen av
sälen i ladan balledas "laet."

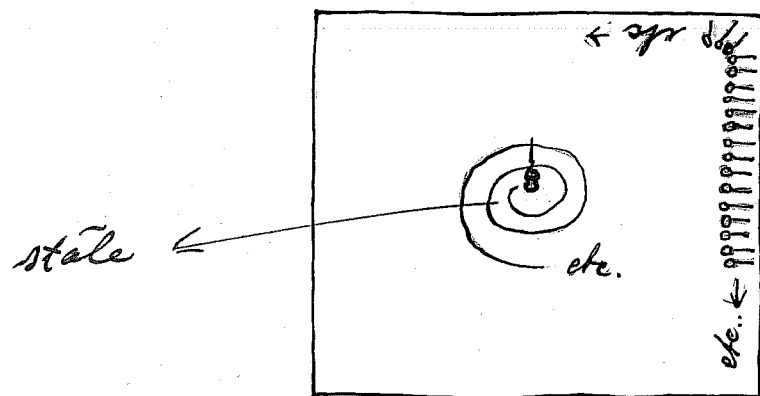
Man hade olika uppställnings-
metoder för såg och havre
(se skisser.)

I bottnen lade man ett
lager tv som underlag. Sedan
lade man "neckera" först utef-
ter väggarna med ständerna
inåt och stormen åt väggen i
två lager. Därefter bröjde man
i mitten och gjorde den s.k.
stälan. (se skiss)

Den, som lag emot
bänarna balledas "nekerrika".

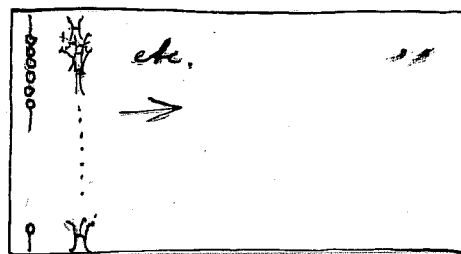
- 8 -
5057

Räglact

Lada
tvärs
stämning me-
dan ett inne

Flora lact

8
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

-9-
5057

9
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Stala detta stöcke kallades -
"Lägga la".

Stigra tufftrummar gjorde
man inte i "Läst". Inr man
"Lada" lät det behövde man inte
befara rötter, försäkrade sin
sagor man.

För att egga de fröskande
vid den kommande fröskningens,
frukade man ofta lägga äpplen
här och var i stälan. De "sto-
do" sig bra i stälan.

Tröskning och sådesrensning

Tröskningen började så fort man fått in såden på hösten. Den skulle vara avslutad till jul. Om man hade tjänstefolk måste allt vara klart före den 24 okt., då en del skulle flytta.

Tröskningsarbetet utfördes av gårdens folk (drängar och pigor). Både kvinnor och män tröskade. Och var det naturligtvis oftast män. Några yrkeströskare, som man lejde, fanns inte. En person, som tröskade kallades helt enkelt

5057

11
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

för tröskare

Tröskningen förriggick
på lozan på trägolv. Det före-
kom inte, att man tröskade
på fältet el. vid vedjelandet.
På is är tröskning heller inte
känd.

Man brukade tröska två
och två eller fyra och fyra.
Det räktnämnda var lättare.

Det redskap som användes
kallades "slaja". Den bestod
av två tåggar, hopbundna
på ett vikt rät. Den ena de-
len kallades "hinnval" - skafket.
Den andra delen kallades för
"drumpel" - den del man rli med.

"Drumpler" skulle vara snicker.
häftet så lång men mycket
tyckes en "himnalen". Järn-
tyck. "Himnalen" hade ingen
absolut bestämd längd. Den
fick längas efter de personer,
som skulle trädes. Långa
människor behövde långa, korta
skulle ha korta. I prop. till
"himnalen" gjordes, som nämnt
"Drumpler".

Bindet, som band i-
hop "himnal" och "Drumpler"
kallades "melband". Detta gör-
des av skinn för att det
skulle hålla bra.

5057

13
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Någon slaga, som var beordrade
med så, att slagsvallen andorra-
rades av en träklump, som
medelst tag var förenad med
bindalet, hade min medde-
lare aldrig sett. "Alla slager
va lika", sade han.

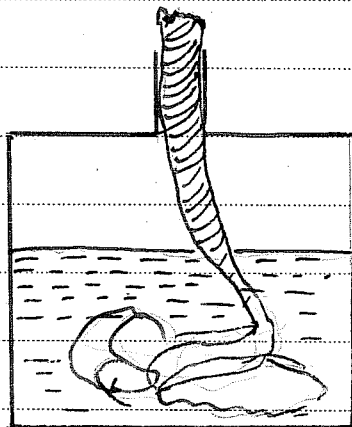
Trickningsarbetet börja-
de vid 2. u' 3-tiden på morg-
nen. Sedan höll man på med
sygget för måltider ända
till det började skymma på
kvällen d. v. s. till nakt. 4.

Under de mörka timmarna av
arbetstiden lygte man sig med
en lampa, som "eldades" med
linolja, eller också användes

5057

man tjälgrus. Dessa stöptes
 av kida och varo försedda
 med en veke av grovt garn.
 Lurpan bestod av en enkel
 bleckburk med veke och sig
 i genomskärning ut på:

hindjilampa

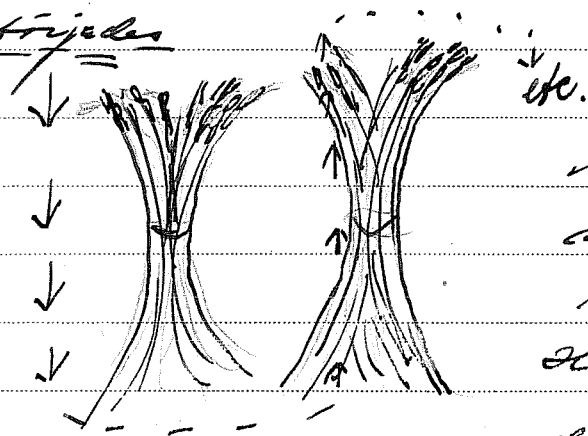
Min middellåga mutalåda,
 att dessa lampor sön förfä-
 ligt.

- 15 -
5057

15
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Före töskningen ropas
des loggsvet rent.

Den sädmängd, som
på en gång lades fram till förk-
ning kallades framlag. När
man "trask fyra", bestod ett
framlag av 6 necker på var
sida. När man "trask två", be-
stod framlaget av 6 necker på
en sida. - Först lades "necken"
här frijdes ut hela.

Man slog på dem
som framgår av
skissen.

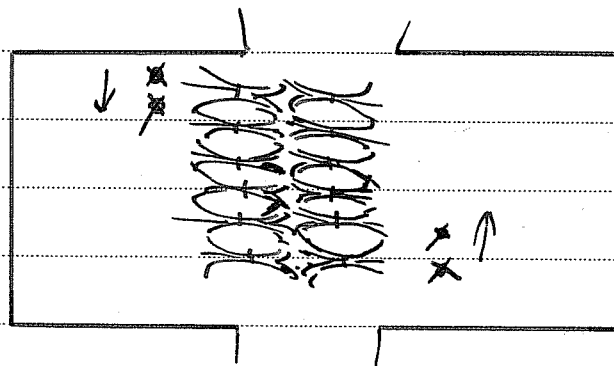
Hela "necken" bompar-
ades, inte bara sten.

-16-
5057

16
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Då man traskade fyra (trask
fyra), var uppställningen som
följande är skissad.

Loge

||| Kulle.

Som förut nämnts tåstes
 bårenna in i ett nytt försk, utan
 man slog på dem, sådana de
 voro. När man slagit en "tjyng",
 tåstes de upp, och så slog man
 en tjyng till. Därefter användes
 såden och så slog ytterligare
 en tjyng. Man skulle slå
 tre "tjynga" på varje framlag.
 Med tjyng menades ett vev.
 När man arbetade två

eller fyra kallades det ett
 "tröskat två" eller "tröskat fyra".

När man färdigttröskat
 "skäcktes" halmen med trä-
 tjyngor (d. v. s. skäckes).

Om det gällde sig, kunde

halmen i kårer, och så lades den
upp på "skullen". Den användes
sedan till foder i form av lång-
halen eller heckelse.

Många stackade halmen ute
i mitten en lång stång. Vinkning
denne "stackstäng" lades halmen
med ståndarna utåt. Hecken
packades tätt.

Slavshalmen bands aldrig
ihop till kårer utan hävels
upp lös i ladan.

- 19 -
5057

19
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Räjdriisen tröskades inte om
men när det gällde korn, sked-
de omtröskning. Komdräsen
"fjörnades" (el. "tjörnades"), som
det hette. "Trasko miggen för
ett få bort eggen." Denna
omtröskning skedde "när man
skulle börja göra rent - innan
man vislade"

Stor och "linkenopp" trös-
kades också med slagar - av
den vanliga typen.

Till skälen "trask" man
särskilt och försiktigt, men man
använde samma sorts slagar.

Tröskverk började komma
i bruk för omkring 75 år sedan. De

första och släktföroverken. Sär-
skilt kom släktföroverken

Släktföroverken gingo mycket
tungt och berödes med vandrings-
verk. Släktföroverken drogo för
helt. Tyvärr man. Vattenfallis-
na föroverk fanns även st.
i Viserum.

Man hade i allmänhet inte
egna föroverk, utan fanns det
någon, som hade ett, så fick
han för omkring från gård
till gård. Både föroverk och
föroverk ledde.

Vid föroverk med föro-
verk förklarades så:
hur man att "skära upp" (mekanism,

5057

en till att urata, en tier att
ta bort helmen från trumman,
ett par att skicka med skä-
djuren och ett par till att
böja.

Vid försökning med sleja
trask 4 man 30 röker om
dagar d. v. v. Det var 2 lass
a' 15 röker lasset.

21

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5057

22
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

På den man bröskat så
den "rifflade" man den ome-
delbart sedan kalmen skakats.
(Rissel, se foto) "Pkenorma" i en
sivola som av kassel. Hon-
nen var av furu.

Vid risslig^m gick man
tillbäga så, set man hällde
i skåre och fätkalle med en
hand i varje handtag och
skakade (refla), så set man
gick fort "vippera" (se sket).
På den immer igenom men "vip-
pera" stanna i "reflet"

Ofta fanns olika stora
rissel

Rissel gjordes av rerskilda

Skriv endast på denna sida!

- 23 -
5057

23
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

viskelmärke. De brukade kosta
1,50 - 2 kr.

"Vippen" gavs till kreaturen.

Men säden blivir ut-
tröskad och vislad, så att man
den inte lägga i sgrusna u-
tan den renades medelbart
genom kastning. Man kastade
säden med tillhjälp av en
s. k. "drönskevel" (se foto) el.
en "träskoja" (som en sidskoja).

Tillvägagångssättet var följande:
Man kastade ^{sittande} säden från den
ena ändan av logen till den
andra under det logstörren var-
ar öppen, så att det luftade
näst igenom logen. Den spridde

5057

24

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sådan flög långt bort, och den
"större" stannade frän. Den
närmast den, som kastade, föll
synnera. Man såg tier, så
så man fick utföra kastningen
mot vinden.

De olika sorters såd kan-
de man urskilja:

1. "Fris så" (föll långt bort från
den, som kastade)
Användes till snädd
och utsäde.

2. "Mållaså" (mittaså)
Användes till kreatur

3. "Efterså" (efterså)
Användes till svin

Man använder också en s.
t. nöccfläsk, när man kas-
take för sin fläskta bort af-
varna. Den bestod av ihop-
sydda nöccstycken fastade på
en stake.

Dryffetisig var ej känd som en
meddelare.

Vena (vāna) var en slags
fläckmosslein, som sammansing-
om kom i bruk i stället för
sin lesta för hand.

Vysarna maldes och an-
vändes till vinfoder.

Fäcken förvarades i bingar
(vābinga). Dessa förvarings-
höl funnos ofta i särskilda

5057

Foder.

26

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Prisvärdet mättes i:

1 tunna = 6 skäpper = 4 halvspann.
1 skäppa = 6 kapper

Man beräknade avkastningen
så, ett gott resultat var ex.
om man fick en halvspann
traven (24 "veckor")

Räpön.

-27-

5057

27

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

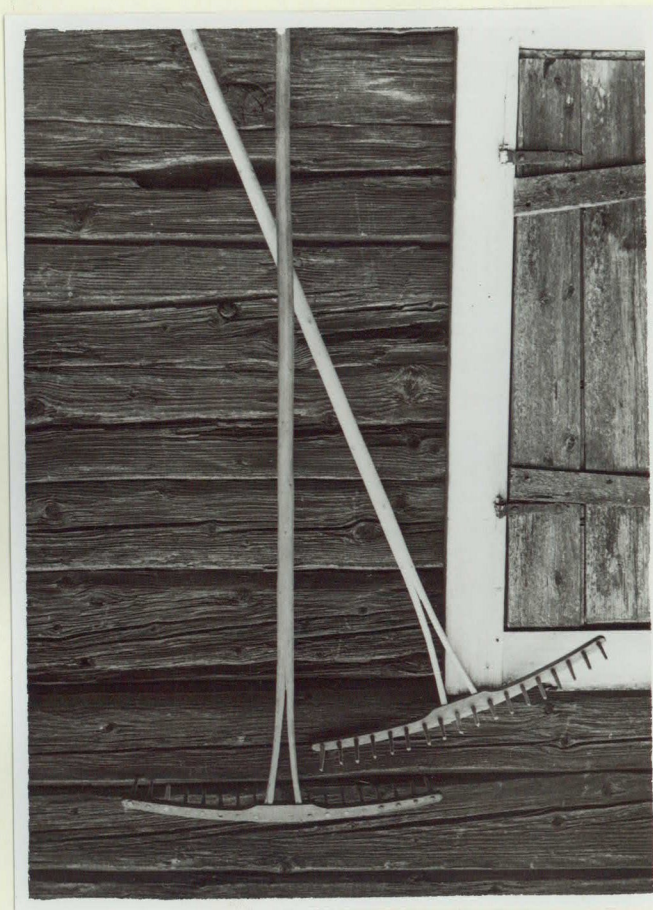

Foto: F. Andersson. Sjö: Björkernarna,
Skriv endast på denna sida! Väneren

Slaga i arbete
Högängslaget.

- 28 -

5057

28
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Bjäl: Aug. Andersson, Högunda by,
järda m.

Skriv endast på denna sida!

Slaga i arbete
Slutläget

-21-
5057

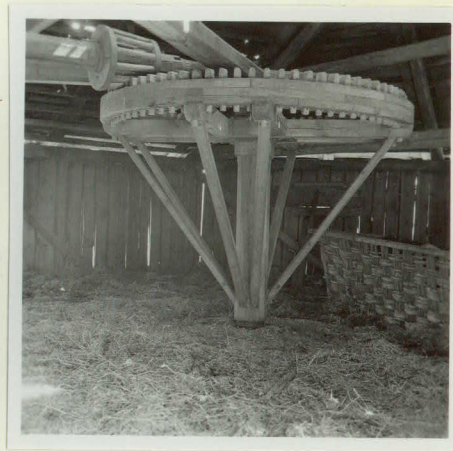
29
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Ägare: August Andersson, Styrreda,
Skriv endast på denna sida! Huset är i färdig m.

-30-
5057

Vindningsverk
med stekugger.
stelt av trä.

30
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—♦—

Foto: Folke Andersson Tyck: Mikaelson, Vaseen
Skriv endast på denna sida!

Tiöskverk.

-31-
5057

31
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

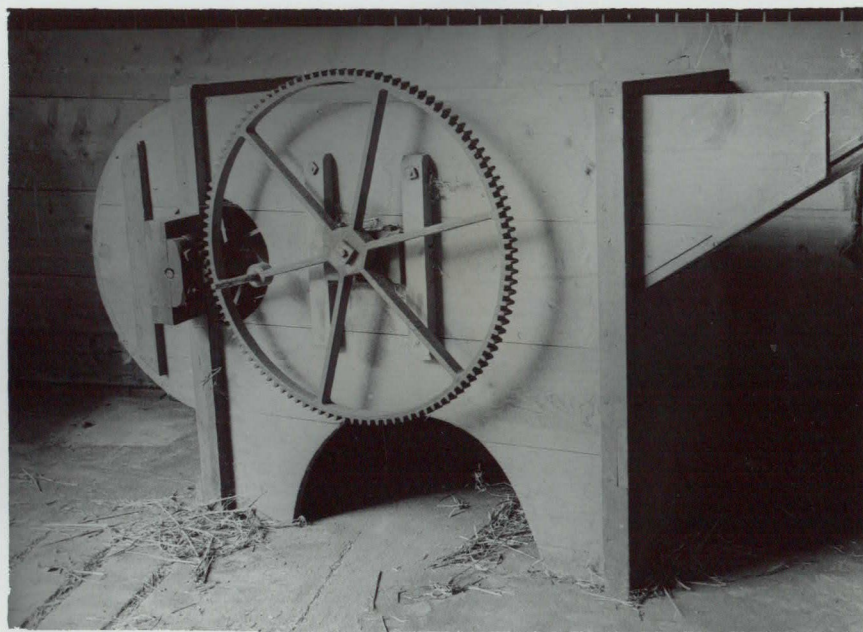

Foto: F. Andersson.

Ställe: Björkhammar,
Skiv endast på denna sida! Visselund.

Rissel
"Rejla".

- 32 -
5057

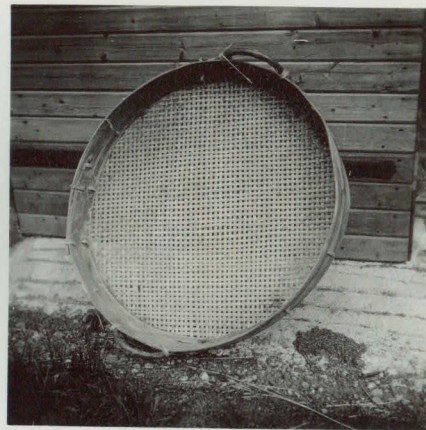

Foto: F. Andersson. Ägare: Björkemoora,
Skriy endast på denna sida! Visserum.

Vana

- 33 -
5057

33
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Ägare: Buggvink. Ösjögle by,
Skriv endast på denna sida! Brönne,
Värmland.

Väna

-34-
5057

34

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

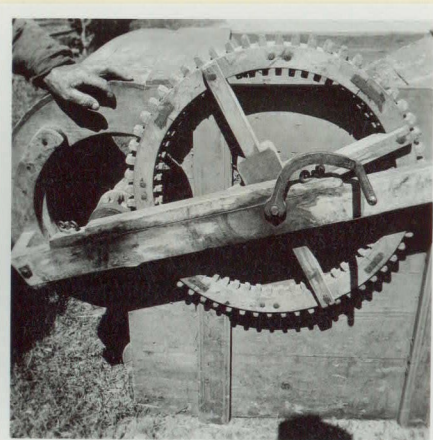

Foto: F. Andersson. Ägare: Bergqvist, Ösjögle by, Brändal
Skriv endast på denna sida!

Viserum.

Vana

-35-

5057

35

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Ägare: Bergqvist, Ösjögle by, Strömdal,
Västernorrland.

Skriv endast på denna sida!

Drövsaskovel
av trä att mata
"varnen" med.
4/11 kasta med.

-36-
5057

36
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson.

Ägare: Buggvick, Öjögården by,
Skiv endast på denna sida
Brändel, Visselåw.

Trätjugar.

- 37 -

5057

37

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

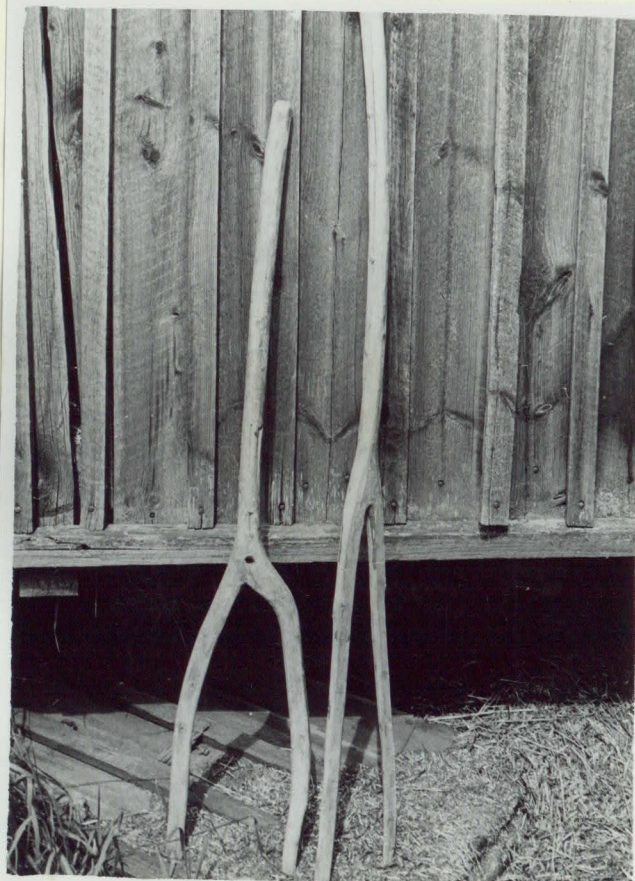

Foto: F. Andersson.

Ägar: B. Ribet, Skåketorp
Skriv endast på denna sida!
Västman.

Hembergen.

-58-
5057

38
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Foto: F. Andersson.

Syde: Björkemo, sa,
Skriv endast på denna sida!
Wierman

Hemkvarn.

-39-
5057

39
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

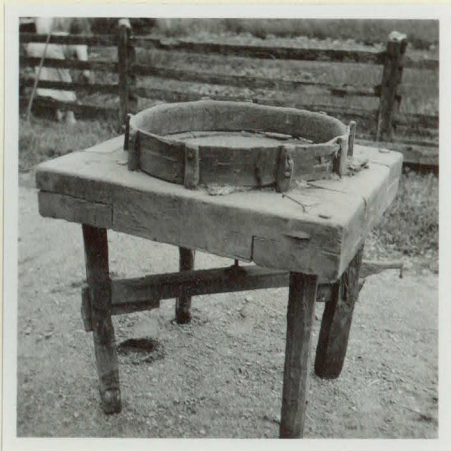

Foto: F. Andersson.

Ägare: Björkenmora,
Skriv endast på denna sida! Vinsnäs.

Slambrosen.

- 40 -

5057

40

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson.

Ägare: Björkman, Wisorane.

Skriv endast på denna sida!

Halmstak

-4/-
5057

41
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—♦—

Foto: F. Andersson.

Skriv endast på denna sida!

Björkemo Björkemo, Västerås.

Sammel Ladugård
o.
Stuckstanz.

-42 5057

42

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Ägare: N. J. Andersson, Storgården
Skriv endast på denna sida! by Järda sn.

7 allmänhet kallas nog
en helurstek för helurstek i
dessa bygder, men i Flegdala
tycks man ha benämningen
helurdös och stängan kallas
dröstånge.

7 stället för de stänger
som ligga vandra stäcken kunde
man använda björkklave (i-
hopsmoddade björkqvistar).

Halmclös
Dös stäng

-43- 5057

44

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson. Ägare: H. O. Nilsson, Hagdala, Värre-
num.

Skriv endast på denna sida!

- 45 -
5057

Huckelsista
i arbete.

45
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—❖—

Foto: F. Andersson. Ägare: Beggarst, Öjinge by,
Skriv endast på denna sida! Mändel, Viiselman

Bod.
(Vårhusbod)

-46-
5057

46
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

a.

b.

Foto: F. Andersson. Ägare: Aug. Andersson, Olofsnäs by
Skriv endast på denna sida! Järreda m.

Västhusbod

-47-
5057

47

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson.

Skriv endast på denna sida!

Tribo by,
Viserum.

"Bod"
(Vinthusbod)
Vid silan
"dess"

-48-

5057

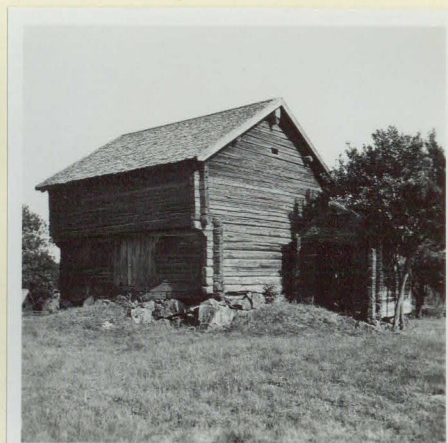

Foto: F. Andersson

Skriv endast på denna sida!

Sygetorps by, Värmland

48
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Bergkvist på väg
för kvinnor
med sin levnad
spända vagn

- 49 -
5057

49
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Anderson

Skriv endast på denna sida!

Öjögården, Viserum.

"Dasset"

- 50 -

5057

50
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson

Rygetorps by, Visselöv.

Skriv endast på denna sida!

Smusfäbod.

- 51 -

5057

51

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Foto: F. Andersson

Skriv endast på denna sida!

Bygetorps by, Västman.

Stummarföbod
(Interiör.)

- 52 -
5057

52
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—♦—

Foto: F. Andersson

Skriv endast på denna sida!

Spöktorps by, Vissene.

Gammal gård.
o.

5057⁻⁵³⁻

Detalj av dörr.

53
LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

a.

Foto: F. Anderson

Skriv endast på denna sida!

Rygeby by, Visse-
rum.